

جامعه‌شناسی اشتغال زنان ایران

نوشته دکتر شهلا اعزازی

جامعه‌شناس خانواده

بررسی‌های آماری پیرامون ارقام مربوط به اشتغال زنان در بیست سال اخیر، نوسانات قابل اعتنایی را نشان می‌دهد. در نتیجه‌گیری از اولین سرشماری جمهوری اسلامی در سال ۱۳۶۵، آمار اشتغال به کار زنان در حدود ۹ درصد بود، اما این رقم در سال ۱۳۷۰ به حدود ۱۲ درصد رسید، در حالی که اگر گفته‌مسئولان در مورد دو برابر شدن درصد زنان شاغل نسبت به دهه قبل را ملاک قرار دهیم، اکنون باید انتظار اعلام رقمی برابر با ۱۵ یا ۱۶ درصد را داشته باشیم. شایان ذکر است که نباید آمار قبل از ۱۳۶۵ را نادیده گرفت؛ چرا که در سرشماری‌های قبل از آن، درصد زنان شاغل به طور دائم افزایش نشان داده بود، کما این که نتایج سرشماری سال ۱۳۵۵ حاکی بود ۱۳ درصد از نیروی انسانی

نشان نمی‌دهد. آمار اشتغال زنان در دهه ۸۰ میلادی، که از طرف مؤسسات وابسته به سازمان ملل منتشر شده است، بیانگر ارقامی تقریبی به این شرح است: مصر ۱۸ درصد، هندوستان ۳۵ درصد، کره جنوبی ۴۰ درصد، تونس ۲۱ درصد، ترکیه ۳۰ درصد و... و این در حالی است که براساس آمارهای رسمی منتشر شده برای ایران در سال ۱۹۸۶، این رقم ۹ درصد را نشان می‌دهد که تنها ۳ درصد بالاتر از آمار کشور پاکستان است (که دارای نسبت ۷ درصد اشتغال برای زنان)

واقعیت این است روند رو به افزایش اشتغال زنان پدیده‌ای مثبت است که شاید بتوان آن را معلول تأثیر اقتصادی اشتغال زن در خانواده دانست. اما این واقعیت همچنان وجود دارد که زنان شاغل درصد کمی از جمعیت زنان کشور را دارند در حالی که ویژگی‌های اقتصادی

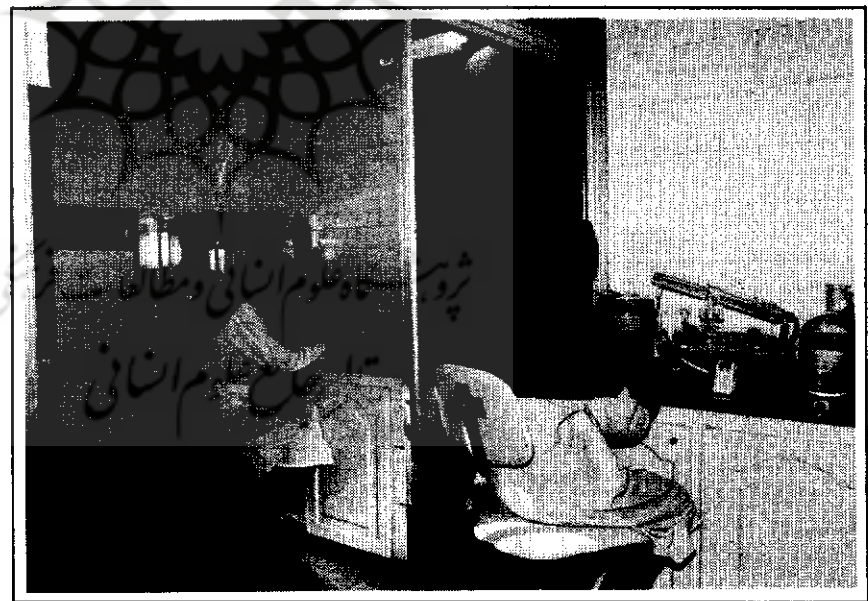
تنها مسئول و سرپرست خانواده «مرد» است. این سؤال پیش می‌آید که این «مرد» در موقعیت و سید هزینه خانوارها در ایران چگونه قادر خواهد بود بار تأمین معاش یک خانواده (عموماً ۴ - ۵ نفر تحت تکفل) را بر دوش بکشد؟ درآمد چنین فردی در خانواده تنها به مصرف تأمین ضروریات زندگی، و عمدتاً غذا و اجاره خانه می‌رسد و عملاً خانواده‌ها عملاً قادر به بهره‌برداری از سطوح بالاتری از امکانات در زمینه‌های بهداشت و آموزش و پرورش و پوشاک نیستند و به «حداقل‌ها» بسنده می‌کنند. از طرفی، تخصیص بودجه برای گذران اوقات فراغت مناسب و ورزش و تفریح به حداقل ممکن و حتی به مرحله حذف نزدیک می‌شود. فشار بیش از حد برای تأمین این مخارج بر روی مردان خود عامل بوجود آمدن پدیده کار دوم و سوم برای مردان شده است که مسلماً باعث کاهش بهره‌وری در کار اول (شغل اصلی) خواهد شد. (بررسی پیامدهای این پدیده در جامعه خارج از این بحث است)

خانواده کامل، خانواده ناقص

مسأله قابل طرح در این جا این است که در صورتی که مردان به علت کمبودهای مالی مجبور به تن در دادن به پذیرش شغل‌های دوم و سوم شوند بالطبع مجبورند که روزانه بیش از ۱۲ ساعت کار کنند. در چنین حالتی باید پرسید این «مرد» چگونه قادر خواهد بود در نهاد خانواده به عنوان همسر و پدر نقش خود را ایفا کند؟ مرد خسته از کار طولانی مدت، در ساعات اندکی که در خانه است نه می‌تواند شوهر خوبی باشد و نه پدر مناسبی برای فرزندان.

در مباحث جامعه‌شناسی خانواده، چنین خانواده‌ای اگرچه ساختار خانواده کامل را دارد اما به دلیل محور اصلی بودن نقش اقتصادی مرد در آن این خانواده، خانواده مادر-فرزندان است، و لذا به عنوان خانواده ناقص مد نظر قرار می‌گیرد.

اثر دیگر این شیوه نگرش (مرد باید خرج خانواده را بدهد) باعث شده که نقش زن در

خانواده‌ها روز به روز نیاز به کارگیری این نیروی عظیم بالقوه اشتغال را بیشتر می‌کند. کمی درآمد و پائین بودن دستمزدها نسبت به تورم (بخصوص در بخش‌های دولتی) موضوعی است که همه روزه در روزنامه‌ها و یا نشریات ادواری انعکاس می‌یابد. با توجه به این نگرش رایج که

شاغل در ایران را زنان تشکیل می‌دهند. به هر حال نکته مثبت در این بازنگری‌ها رشد حضور زنان در مشاغل مختلف است. اما باید توجه داشت که در صورت مقایسه با سایر کشورهای که از نظر اقتصادی و اجتماعی با ایران قابل مقایسه هستند، آمار ما حد مناسبی را

کارآیی در جهت رسیدن به اهداف و... است. مردان به علت درگیر بودن در هر دو گروه، تا حدودی قواعد و ضوابط مربوط به آنها را می‌شناسند و زنان به علت دور بودن از محیط‌های رسمی نه تنها این قواعد را نمی‌شناسند، بلکه در مواردی در تعارض با آن نیز قرار می‌گیرند. عمومی‌ترین نمود این وضعیت آن است که زنان در بسیاری از موارد درکی از وظایف و مسؤولیت‌های محوله به همسران خود را ندارند و مسایلی برایشان در درجه اول اهمیت قرار می‌گیرد که مربوط به گروه خود آنها است.

آشنایی زنان با گروه ثانویه می‌تواند درک و تفاهم میان زنان و مشکلات شغلی همسران آنان را کاهش دهد. زنان از طرق مختلف می‌توانند با این قواعد آشنا شوند کلیه فعالیت‌های سازمان یافته خارج از محیط خانه دارای این ویژگی‌ها هست، (مانند امور خیریه، انجمن اولیاء و مربیان انجمن‌های محلی و...) اما به هر حال ساده‌ترین راه برای میسر شدن این شناخت، اشتغال زنان به کار است. □

تمام گله‌هایشان از شوهران است که: «کارش زیاد است و به خانه نمی‌رسد!» بدون آن که درک کنند چسرا چنین است؟ از دیدگاه جامعه‌شناسی مردها در دو گروه زندگی می‌کنند: گروه ثانویه که گروه کاری است و قواعد خاص خود و به تبع آن اجرای خاص و زمانبندی خاص و روابط رسمی و غیر احساسی دارد؛ و گروه اولیه یعنی خانواده که بیشتر بر محور محبت و همدلی می‌چرخد. مردهای ما یاد می‌گیرند که تعهدات شغلی خود را در گروه ثانویه انجام دهند و اهمیت «کارایی» را در سنجش موقعیت‌ها درمی‌یابند. در مقابل زن‌های ما عمدتاً گروه اولیه را می‌شناسند و در دوران کودکی در گروه اولیه به سر می‌برند و تنها چند سالی در دوران تحصیل با قواعد گروه ثانویه آشنا می‌شوند و سپس با عنوان زن خانه‌دار به گروه اولیه برمی‌گردند.

همانطور که گفته شد در هر یک از این دو گروه قواعدی خاص حاکم است ویژگی گروه اولیه محبت و عاطفه و روابط غیر رسمی، و ویژگی گروه ثانویه انطباق با قواعد و هنجارهای رسمی،

خانواده نیز نقشی ناقص باشد، چرا که به موازات آن گفته می‌شود و همچنین خواسته می‌شود. زن در خانواده اول مادر باشد و در مرحله بعد همسر و شریک زندگی. برای مردی که صبح می‌رود و شب برمی‌گردد، زنی که تمام روز تنها «مادر» بوده است. اوج «همسری» در غذای مطلوبی است که به عنوان شام جلوی شوهر می‌گذارد! که در این صورت جنبه‌های «همسری» که همفکری و به هر حال زندگی مشترک است، کاملاً از بین می‌رود. در همین روند است که نقش اوقات فراغت در ساختار خانواده اهمیت خود را نشان می‌دهد. در این اوقات است که «پدر»، «مادر» و فرزندان می‌توانند اشتراک مساعی، همفکری و مهم‌تر از همه اطلاع از اوضاع و احوال یکدیگر داشته باشند. همسری، فقط تمیز کردن خانه پختن غذا و نگهداری از فرزندان نیست. درک زن از مشکلات شوهر و بالعکس در برخی موارد حتی مهم‌تر از آن امور است. زنان خانه‌دار ما نیز در مقابل- همان طور که در سریال‌های تلویزیونی هم الگو داده می‌شوند-

تاریخ تاسیس ۱۳۲۵

تکنو فودز

واحد بسته بندی لبنیات برادران

ذکهداری مواد غذایی و بسته بندی کره و عسل برادران

تلفن دفتر: ۵۶۳۰۰۶۳ - ۵۶۲۹۸۲۵

فاکس دفتر: ۵۶۲۶۹۶۷

آدرس دفتر مرکزی: خیابان مولوی، ایستگاه قنات آباد، جنب بانک کارگشایی، نبش خیابان مسعود، پلاک یک

تلفن کارخانه: ۳ - ۵۲۴۳۷۲۲

آدرس کارخانه: کیلومتر ۱۲ جاده ساوه، ایستگاه شاه‌تره، سردخانه تکنوفودز